

tu jest důvod zmatečnosti podle § 477 čis. 4 c. ř. s. a že vývody rekursu jsou bezpodstatné. K těmto vývodům se ještě dokládá, že neprávem vytýkají odvolacímu soudu, že prý překročil nařízení a úmluvy, jichž odvolatel ve svém odvolání vůbec neuvedl. Stěžovatel také tu přehlíží, že jde vesměs o použití právních norem, které soud i bez návrhu stran sám musí znáti.

Čís. 11044.

Pro použití ustanovení § 879 obč. zák. o rozporu s dobrými mravy není místa, kde k ochraně smluvní strany stačí zákon. Tak jest tomu, bylo-li namítáno, že losový obchod byl ujednán prostřednictvím cestujících agentů, že bylo použito křiklavé a nepřipustné reklamy a že rozpětí mezi cenou kursovní a cenou smluvenou převyšovalo hranice, jež jsou poctivému obchodu vymezeny podle jeho funkce a podle všeobecných zásad slušnosti. Pojmy »dobré mravy« a »zásady poctivého obchodu« nejsou totožné.

K neplatnosti smlouvy podle § 879 čis. 4 obč. zák. nestačí, že smluvník nejednal s rozvahou, že neměl zkušeností a že tu byl nápadný nepoměr mezi jeho plněním a vzájemným plněním spolusmluvníka, nýbrž bylo by kromě toho ještě třeba, by spolusmluvník vědomě a úmyslně těžil z nerozvážnosti a z nezkušenosti smluvníka ve příčině obchodů, o něž šlo.

Okořinost, že splátkové obchody losové byly uzavřeny prostřednictvím cestujících agentů, nemá v zápětí neplatnost smlouvy.

Stačí (§ 2 b) zákona ze dne 30. června 1878, čis. 90 ř. zák.), lze-li z prodejního listu losů téhož druhu jasně a bezpečně seznati, kolik jest zaplatiti za každý los, třebas byla udána jen cena úhrnná. Nelze-li však z prodejního listu jasně a bezpečně seznati, zač byly koupeny jednotlivé losy nebo dílce losů, jest smlouva pro obě strany nezávazná a v širším slova smyslu neplatná.

Odbornou firmu, jež při uzavření losového obchodu porušila předpisy zákona o losových obchodech, nelze pokládati za bezelstnou držitelku (§ 1447 obč. zák.) toho, co obdržela z losového obchodu.

Nebyla-li dvoustranná smlouva splněna oběma stranami, nejde o »placení dluhu« ve smyslu § 1432 obč. zák.

(Rozh. ze dne 1. října 1931, Rv II 261/30.)

Žalobkyně ujednala se žalovanou společností tři smlouvy o prodeji losů na splátky. První smlouva se týkala 50 československých stavebních losů dílčích a 50 losů československého červeného kříže a byl o ní vydán prodejní list ze dne 5. září 1927, čis. 7009/161. — Předmětem druhé smlouvy bylo 100 československých stavebních losů dílčích a byl o ní vydán prodejní list ze dne 21. září 1927 čis. 7038. — Předmětem třetí smlouvy byla stejná skupina losů, jako při první smlouvě, a byl o ní vydán prodejní list ze dne 29. září 1927, čis. 7067 a 7068. Žalobkyně

zaplatila část kupní ceny losů, žalovaná dosud žalobkyni losy nedodala. Žalobou, o niž tu jde, domáhala se žalobkyně na žalované vrácení zaplacené kupní ceny za losy, odpírajíc platnosti všech tří smluv pro omyl podle § 871 obč. zák., pro lichvu podle § 879 čís. 4 obč. zák. a pro porušení předpisu §§ 2 b) a 4 zákona ze dne 30. června 1878, čís. 90 ř. zák. Jiných důvodů neplatnosti se nedovolala ani v řízení první stolice, ani v odvolání. Procesní soud první stolice neuznal žalobní nárok důvodem po právu. Odvolací soud uznal žalobní nárok důvodem po právu.

Nejvyšší soud obnovil výrok mezitímního rozsudku soudu první stolice, že žalobní nárok, pokud se týká koupě 100 kusů čsl. stavebních losů dílčích podle prodejního listu ze dne 21. září 1927, čís. 7038, není důvodem po právu; jinak dovolání nevyhověl.

Důvody:

Odvolací soud uznal v souhlasu s prvním soudem, že nejde o omyl ve smyslu § 871 obč. zák., a tato otázka není již předmětem dovolacího řízení. Podle názoru odvolacího soudu jsou však všechny tři smlouvy neplatné ze čtyř důvodů, a to: 1. podle úvodní věty § 879 obč. zák., protože se přičí dobrým mravům, 2. podle § 879 čís. 4 obč. zák., poněvadž jde o t. zv. civilní lichvu, 3. podle § 4 zákona ze dne 30. června 1878, čís. 90 ř. zák., protože tyto obchody byly uzavřeny prostřednictvím cestujících agentů, a 4. podle § 2 b) téhož zákona, protože v prodejních listinách nebyla udána kupní cena každého losu jednotlivě, nýbrž všech úhrnem. Žalobkyně neuplatňovala ani v první stolici, ani v odvolání, že sporné smlouvy jsou neplatné pro rozpor s dobrými mravy podle úvodní věty § 879 obč. zák. Dovolání odporuje napadenému rozsudku i po této stránce jen věcně, takže jest i řešení zmíněné otázky podrobiti přezkumu dovolacího soudu. S názorem odvolacího soudu, že sporné smlouvy jsou podle § 879 obč. zák. neplatné, protože se přičí dobrým mravům, nelze souhlasiti. Prohlašuje-li zákon za nicotné smlouvy, jež se přičí zákonnému zákazu nebo dobrým mravům, staví »dobré mravy« na roveň zákonnému zákazu a činí tak »dobré mravy« součástí právního řádu. Pojem »dobrých mravů« má za úkol, vyplniti případnou mezeru pozitivních zákonů, kdyby se v konkrétním případě objevila nutnost takového vyplnění mezery v zákoně. Kde však postačí k ochraně smluvní strany zákon, tam není místa pro použití ustanovení § 879 obč. zák. o rozporu s dobrými mravy. Zákon také neuvádí bližší známky pro pojem »nemravné smlouvy«, přenechávaje to úvaze soudu se zřetelem ke zjištěným skutečnostem (viz vysvětlivky str. 261 k § 879 třetí dílčí novely). Podle názoru odvolacího soudu přičí se sporné smlouvy dobrým mravům proto, že byly ujednány se žalobkyní prostřednictvím cestujících agentů, že bylo použito křiklavé a nepřipustné reklamy a že rozdíl mezi cenou kursovní a cenou smlouvenou převyšoval hranice, které prý jsou poctivému obchodu vymezeny podle jeho funkce a podle všeobecných zásad slušnosti. Naproti tomu jest

uvéstí, že právní následky toho, že prodej losů na splátky byl ujednáán prostřednictvím cestujících agentů s porušením předpisů zákona ze dne 30. června 1878, čís. 90 ř. zák., jest posuzovati s hlediska tohoto zvláštního zákona, nikoliv podle všeobecného ustanovení § 879 obč. zák. o »dobrých mravech«, dále že použití křiklavé a nepřípustné reklamy mohlo by snad míti význam s hlediska uvedení v omyl, což však vyloučil i sám odvolací soud, a že posléze značný rozdíl mezi kursovní a ujednanou cenou prodeje lze posuzovati rovněž jen s hlediska zvláštních ustanovení zákona, vydaných na ochranu smluvních stran (§ 934 obč. zák., po případě § 879 čís. 4 obč. zák.). V důvodech napadeného rozsudku směřují se ostatně pojmy »dobré mravy« a »zásady poctivého obchodu«, ač nemůže býti pochybnosti o tom, že tyto dva pojmy nejsou totožné. Neučiní-li některý obchodník při ujednání smlouvy totéž, co by v podobném případě učinil »poctivý, slušný a reelní obchodník, dbalý své stavovské cti«, — jak praví odvolací soud, — neplyne z toho ještě, že se ujednání smlouvy, když se ukázala pro zákazníka nevýhodnou, přičítá dobrým mravům tou měrou, že činí smlouvu nicotnou. Dovolatelka dovozuje případně, že v souzené věci jde o přechod hodnot ryze majetkových (losů a kupní ceny), že ochrana smluvních stran při přechodu majetkových hodnot jest upravena zvláštními zákonnými předpisy a že za platnosti zásady smluvní volnosti nelze obchodníkům pod následky nicotnosti smlouvy ukládati za povinnost, by upozorňovali své zákazníky na finanční nevýhodnost toho kterého obchodu. Poukaz odvolacího soudu na tendenci zákonů o řetězových obchodech nemá tu význam již proto, že ony zákony byly výjimečné, byvše vyvolány mimořádnými poměry.

Rovněž nelze souhlasiti s názorem odvolacího soudu, že sporné smlouvy jsou neplatné podle § 879 čís. 4 obč. zák. K tomu nestačí, že žalobkyně nejednala s rozvahou, že neměla zkušenosti a že tu byl nápadný nepoměr mezi jejím plněním a vzájemným plněním žalované, nýbrž bylo by kromě toho ještě třeba, aby žalovaná vědomě a úmyslně těžila z nerozvážnosti a z nezkušenosti žalobkyně v příčině obchodů, o něž šlo (viz rozhodnutí čís. 1725 sb. n. s.). Odvolací soud však nezjistil skutečností, z nichž by bylo lze usouditi, že žalovaná firma znala ony vlastnosti žalobkyně a že z nich při ujednání smluv vědomě a úmyslně těžila na její úkor a ve svůj vlastní prospěch, nýbrž uvedl v napadeném rozsudku jen všeobecně a bez skutkového podkladu, že bylo nedovoleným způsobem využito ať již neschopnosti, lakoty, nezkušenosti nebo jakékoliv jiné vlastnosti žalobkyně k jejímu vykořistění. Tento všeobecný úsudek odvolacího soudu neobstojí již proto, že ani žalobkyně sama nepřednesla skutečností, z nichž by jej bylo lze odvoditi.

Mylným jest dále právní názor odvolacího soudu, že sporné smlouvy jsou neplatné proto, že byly uzavřeny proti předpisu § 4 zákona ze dne 30. června 1878, čís. 90 ř. zák. prostřednictvím cestujících agentů. Že tato okolnost nemá v zápětí neplatnost smlouvy, bylo vyloženo již v rozhodnutích čís. 5054, 9559 a 9798 sb. n. s., na něž se pro stručnost odkazuje.

Další důvod neplatnosti sporných smluv spatřoval odvolací soud v tom, že v prodejních listech nebyla proti předpisu § 2 b) zákona ze dne 30. června 1878, čís. 90 ř. zák. uvedena cena každého prodaného losu jednotlivě, nýbrž všech úhrnem. V té příčině jest míti na zřeteli, že jde o tři smlouvy o prodeji losů na splátky, a jest posuzovati každou smlouvu zvlášť, což odvolací soud opomenul. Pokud jde o druhou smlouvu, o které byl vydán prodejní list ze dne 21. září 1927, čís. 7038, jest nesporné, že jejím předmětem byly losy vesměs téhož druhu, totiž 100 československých stavebních losů dílčích, jež byly prodány za ujednanou kupní cenu 26.000 Kč. Jest ovšem nařízeno v § 2 b) zákona čís. 90/1878, že listina o prodeji losů na splátky musí obsahovati mimo jiné také kupní cenu, kterou jest platiti za každý prodaný los nebo za každou prodanou část losu. Zřejmým účelem tohoto předpisu jest ochrana kupujícího, jemuž se má takto umožniti, by z prodejního listu seznal jasně a bezpečně, zač jednotlivé losy nebo dílce losů koupil. V souzeném případě jde o týž druh losů, vesměs o československé stavební losy, které jsou vydány podle § 1 odstavce druhého nařízení vlády ze dne 7. dubna 1921, čís. 165 sb. z. a n. jednak jako losy celé, jednak jako losy dílčí v ten způsob, že jeden celý los jest rozdělen na pět stejných dílů. Z toho plyne, že žalobkyně, která koupila za kupní cenu 26.000 Kč jedno sto dílčích stavebních losů, mohla z prodejního listu jasně a bezpečně seznati, že za každý jednotlivý dílčí stavební los, jež byly vesměs téhož druhu, má zaplatiti kupní cenu 260 Kč. Není tudíž správný názor odvolacího soudu, že prodejní list ze dne 21. září 1927, čís. 7038 nevyhovuje předpisu § 2 b) zákona čís. 90/1878 o vyznačení kupních cen losů a že tato smlouva jest neplatná (viz rozhodnutí čís. 10.200 sb. n. s.). V této příčině jest dovolací důvod podle § 503 čís. 4 c. ř. s. opodstatněn a odvolání oprávněno, pročez mu bylo částečně vyhověti a změnou napadeného rozsudku uznati, že žalobní nárok na vrácení toho, co bylo žalobkyní plněno na tento obchod, není důvodem po právu, jak bylo uznáno již soudem první stolice v jeho mezitímním rozsudku. Nejvyšší soud nemůže však zároveň rozhodnouti, v jakém číselném rozsahu se žalobní žádost zamítá, protože nižší soudy dosud nezjistily, jaká částka ze zažalované sumy připadá na kupní cenu za losy, koupené podle prodejního listu ze dne 21. září 1927, čís. 7038. Bude proto na soudu první stolice, by o číselném rozsahu zamítnutí žalobní žádosti rozhodl v konečném rozsudku.

Pokud však jde o ostatní dvě smlouvy, o kterých byly vydány prodejní listy ze dne 5. září 1927, čís. 7009/161 a ze dne 29. září 1927, čís. 7067 a 7068, souhlasí nejvyšší soud s názorem soudu odvolacího, že tyto dva prodejní listy nevyhovují předpisu § 2 b) zákona čís. 90/1878, protože v nich není kupní cena losů udána tak, by kupitelka mohla z nich jasně a bezpečně seznati, zač jednotlivé losy nebo dílce losů koupila. Předmětem těchto smluv bylo totiž v obou případech 50 československých stavebních losů dílčích a zároveň 50 losů československého červeného kříže, jde tudíž o losy různého druhu, kupní cena všech byla však uvedena jednotnou částkou 16.000 Kč a z prodejních listů nelze vůbec se-

znati, zač byl koupen jeden los stavební a zač jeden los červeného kříže. Zbývá ještě uvažovati, jaké právní následky má toto zřejmé porušení předpisu § 2 b) zákona ze dne 30. června 1878, čís. 90 ř. z. Otázku tuto řešil nejvyšší soud již vícekrát v ten smysl, že zákonodárce nechce, by strany byly na takovou smlouvu vázány, že tedy žádná z nich nemůže na její splnění žalovati, takže smlouva jest pro obě strany nezávazná a v širším smyslu slova neplatná. (Viz rozhodnutí čís. 8252, 9560, 9561, 9798 sb. n. s.) To stačí k odůvodnění nároku na vrácení plnění, jež žalobkyně poskytla žalované firmě. Dovolatelka se naproti tomu snaží dovoditi, že kondikce jest tu vyloučena podle § 1432 obč. zák., ale v tom jí nelze dáti za pravdu, neboť ustanovení § 1432 obč. zák. na souzený případ se nehodí již proto, že šlo o oboustranný závazek, který byl částečně splněn jen žalobkyní, kdežto žalovaná se své strany jí žádné plnění neposkytla. Podle judikatury nejvyššího soudu (rozhodnutí čís. 3728, 9560, 9561, 9798 sb. n. s.) nelze v takovém případě mluvit o »placení dluhu« ve smyslu § 1432 obč. zák. (tak i Ehrenzweig, Das Recht der Schuldverhältnisse, vydání z roku 1928, str. 748). Dovolatelčin názor o vyloučení kondikce by vedl k neudržitelnému důsledku, že by na jedné straně žalobkyně, která jen částečně plnila, nemohla se domáhati ani vrácení částečného plnění žalované poskytnutého, ani dodání koupených losů, že však na druhé straně ani žalovaná by nemohla na žalobkyni vymáhati nedoplatek kupní ceny. Žádá-li dovolatelka teprve v dovolání o úpravu podle § 1447 obč. zák., nelze k tomu v dovolacím řízení přihlížeti jednak proto, že dosavadní jednání bylo obmezeno na důvod žalobního nároku, jednak i proto, že se žalovaná nedomáhala v řízení v prvé stolici, by s ní bylo nakládáno podle § 1447 obč. zák. jako s bezelstnou držitelkou, a neuplatňovala proti zažalované pohledávce určité vzájemné nároky. Žalovanou nebylo by ostatně ani lze uznati za bezelstnou držitelku toho, co obdržela, protože porušila předpisy zákona o losových obchodech, jež jako odborná firma musila znáti. Její poukaz na rozhodnutí čís. 8929 sb. n. s. není případný, neboť toto rozhodnutí pojednává o smlouvě, která byla platně uzavřena, ale byla později zrušena. Ve příčině posléz uvedených dvou smluv není tedy dovolání opodstatněno a odvolací soud rozhodl správně, že žalobní nárok na vrácení toho, co žalobkyně plnila na tyto dva obchody, jest důvodem po právu. V tomto rozsahu bylo dovolání odepřiti úspěch.

Čís. 11045.

O výši výživného nemanželského dítěte rozhoduje hospodářská moudrnost otce a potřeby dítěte. Změní-li se ta neb ona složka, neodpovídá již vyměřené výživné ani duchu ani doslovu § 166 obč. zák. a může se účastník, v jehož prospěch nebo neprospěch se poměry změnil, domáhati nové úpravy, byť i to nebylo výslovně v rozsudku řečeno. S tohoto hlediska nemá valné ceny, ustanoví-li soud výši výživného buďsi jednotnou sazbou na celou dobu platební povinnosti otcovy s konečným